

УДК 347.781.5: [001. 814+ 303.686]

Людмила Маркітан

ЛИСТИ ТА СПОГАДИ ЯК ДЖЕРЕЛЬНІ КОМПЛЕКСИ ДОСЛІДЖЕНЬ БІОГРАФІСТИКИ

**Рецензія на книгу: Олена Теліга. Листи. Спогади.
– 2-ге вид., випр. – К.: Вид-во імені Олени Теліги,
2004. – 400 с., іл./ Упор., вступна стаття та
археографічна передмова Н.Миронець**

Рецензія присвячена видатній українській поетесі та громадській діячці Олені Телізі. В книзі розглядаються листи О. Теліги та спогади про неї.

*«Я палко мрію до самого рання
щоб Бог послав мені найбільший дар:
гарячу смерть – не зимне умирання!»*

Олена Теліга... Це славне ім'я талановитої української поетеси й публіцистки, активної громадської діячки, члена ОУН та політично-громадського центру Української Національної Рада, створеної 5 жовтня 1941 р. у Києві з ініціативи ОУН повернулося до нас, живих, через багато років незаслуженої зневаги та знеславлення, повернулося майже з забуття як символ національної величі та духовності українського народу, як символ жертвності за ідею державного самоздійснення, як символ невмирущості української нації.

Один із засновників ОУН Д. Андрієвський писав: «Без героїв і святих неможливе людське життя, ані моральний і суспільний поступ його». І дійсно, кожна епоха в своєму розвитку породжує не тільки ідеологів, але й героїв, котрій ці ідеї втілюють в життя. До останніх належить й Олена Теліга.

Великий внесок в справу повернення постаті цієї палкої патріотки, яка свідомо у 35 років пішла на тортури у гестапівській

катівні і на смерть за незалежність України, зробила доктор історичних наук, професор, почесна членкиня Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги Надія Миронець. У хоча в інтерв'ю журналу «Жіночий світ» (К., 2000) дослідниця казала, що вона не «телігознавець», а історик за фахом, але саме вона багато зробила, щоб відродити славне ім'я Олени Теліги.

Цьому сприяли підготовка та видання у видавництві імені Олени Теліги три книжки, присвячених поетці. Перша – «Олена Теліга. О краю мій...» вийшла друком 1999 р., друга – «На тлі трагічної історії» – 2003 р. (тут вміщено дві статті про Олену Телігу) і, нарешті маємо третю – «Олена Теліга. Листи. Спогади», що побачила світ цього року. Виходу рецензованої збірки передувала низка статей, надрукованих в наукових часописах.

Поява такої фундаментальної праці – це результат копіткою і сумлінної роботи упорядника, автора вступної статті та археографічної передмови, приміток та коментарів Надії Миронець. Дослідниця працюючи над останньою збіркою, залучає всі наявні в Україні і частково за кордоном (Канада, Польща, РФ) матеріали, зібрані по крихті в архівах, бібліотеках, переглянула величезний масив літератури, проаналізувала і опрацювала ці різнопланові, історичні і літературні джерела, щоб по можливості повніше відтворити особистість української громадської діячки, що віддала своє життя за нашу незалежну державу, яка і нині ще у великому боргу перед її світлою пам'яттю.

Книжка складається з двох частин, перша – листи, друга – спогади. Відкривається вступною статтею «Постать Олени Теліги в епістолярному контексті», де професор Надія Миронець розглядає окремі аспекти життєвого та творчого шляху поетеси через призму її особистого листування та спогадів тих, з ким була пов'язана її коротка, але така яскрава доля.

В першій частині збірки наведено 65 листів і листівок. Серед адресатів: видатні діячі української діаспори: Наталія Лівницька – Холодна, Дмитро Донцов, Улас Самчук, Олег Лашенко, Богдан – Ігор Антонович, Іван Кабачков, Юлій Пеленський, Михайло Теліга тощо, які подані за хронологією. Перший лист

датується 30 квітнем 1925 р. – останній 23 січня 1942 р. Кожний з них несе такі цінні відомості, що без сумніву збагачує це видання: джерело, за яким лист друкується, коли за автографом – вказується місце його зберігання, а також місце першої публікації, якщо був опублікований.

Епістолярна спадщина невелика за обсягом, але кожний лист – цінне історичне джерело, з якої отримуємо інформацію про особистість їх авторки, риси її характеру, її захоплення, літературні смаки і зацікавлення, культурний рівень тощо. «Листи Олени Теліги робить висновок дослідниця, – яскраве свідчення того, якими морально-етичними і світоглядними засадами керувалася вона в своєму житті». (с.10)

З епістолярії поетки отримуємо відомості і про родинні стосунки, умови життя, побуту, а головне – її ставлення до людей, які її оточували і спілкування з нею.

В листах Олени Теліги зустрічаємо інформацію і про культурне життя української еміграції в Чехословаччині та Польщі. У них згадуються ті періодичні видання, в яких друкувала свої твори вона та її друзі. З епістолярія можна зробити висновок, що поетка пройшла певну еволюцію в своїх поглядах до різних громадських і політичних організацій, в розумінні ролі жінки українки, жінки в суспільному житті. Останні листи Олени Теліги, написані з Києва дають уявлення про умови, в яких доводилося жити і працювати учасникам похідних груп членів ОУН, що прибули до міста. В них відчуваємо оптимізм, який не полишав її в найтяжчі періоди життя.

Друга частина збірки – це спогади про Олену Телігу, людей, з якими пов'язала її доля в різні роки її життя. Всі вони написані вже після трагічної загибелі патріотки. Перед нами постає чарівна, ніжна жінка, з усіма жіночими принадами і примхами, але разом з тим особистість для якої властива вірність національній ідеї, високість духу, безмежна любов до багатостраждальної України і віра в кращу долю рідної землі. В спогадах також подаються відомості де ці матеріали друкувалися та окремі роз'яснення по тексту.

Важлива інформація про життєвий шлях міститься у фотографіях, автографах, які органічно поєднуються між собою, доповнюють одне одного. Прості, здебільшого аматорські світлини, зняті в різні часи і в різних місцях, дають нам змогу побачити Олену Телігу, її рідних і близьких, усіх тих, хто спілкувався з нею на протязі життя. Ця портретна галерея унікальна, бо тільки фотографії в змозі донести до нас зовнішність людей, наочно побачити якими вони були. Окрім поодиноких, родинних і групових портретів фотознімки цікаві й тим, що містять певні відомості про тогочасний побут, одяг, знайомлять з краєвидами. Саме завдяки світлинам ми нібито стаємо свідками тогочасного життя, зорovo поринаємо в те далеке вже від нас минуле.

Не можна також не зупинитися на цінності науково-довідкового апарату, який є невід'ємною складовою частиною рецензованого видання. Саме завдяки анотованого покажчика імен ми знайомимся з короткими біографічними довідками діячів національно-визвольного руху, представників культури, науки, мистецтва, рідних та близьких Олени Теліги людей з якими так чи інакше була пов'язана доля поетеси. Серед них Д.Донцов, О. Ольжич (О. Кандиба), М. Сунборський, О. Штуль (Жданович), У. Самчук, Б.-І. Антонович, Л. Мосендз, Б. Антоненко-Давидович, О. Русова, О. Бурггардт, І. Ірлявський, Б. Лепкий, Ю. Липа, Н. Лівіцька-Холодна та багато, багато інших. Завершує збірку анотований покажчик назв, географічний покажчик та список джерел і літератури.

Вже тринадцять років ми живемо у власній державі, і ця самостійність, як кажуть, досталася без крові, без людських жертв, але не треба забувати тих, хто торував шлях до незалежності України, тих, хто своїм життям заплатив за її волю і за щасливе майбуття українського народу. Серед них була й Олена Теліга.

Ljudmyla Markitan

LETTERS AND MEMORIES AS SOURCES FOR BIOGRAPHY STUDIES

The review is dedicated to the wellknown ukrainian poetess and public figure Olena Teliha.